

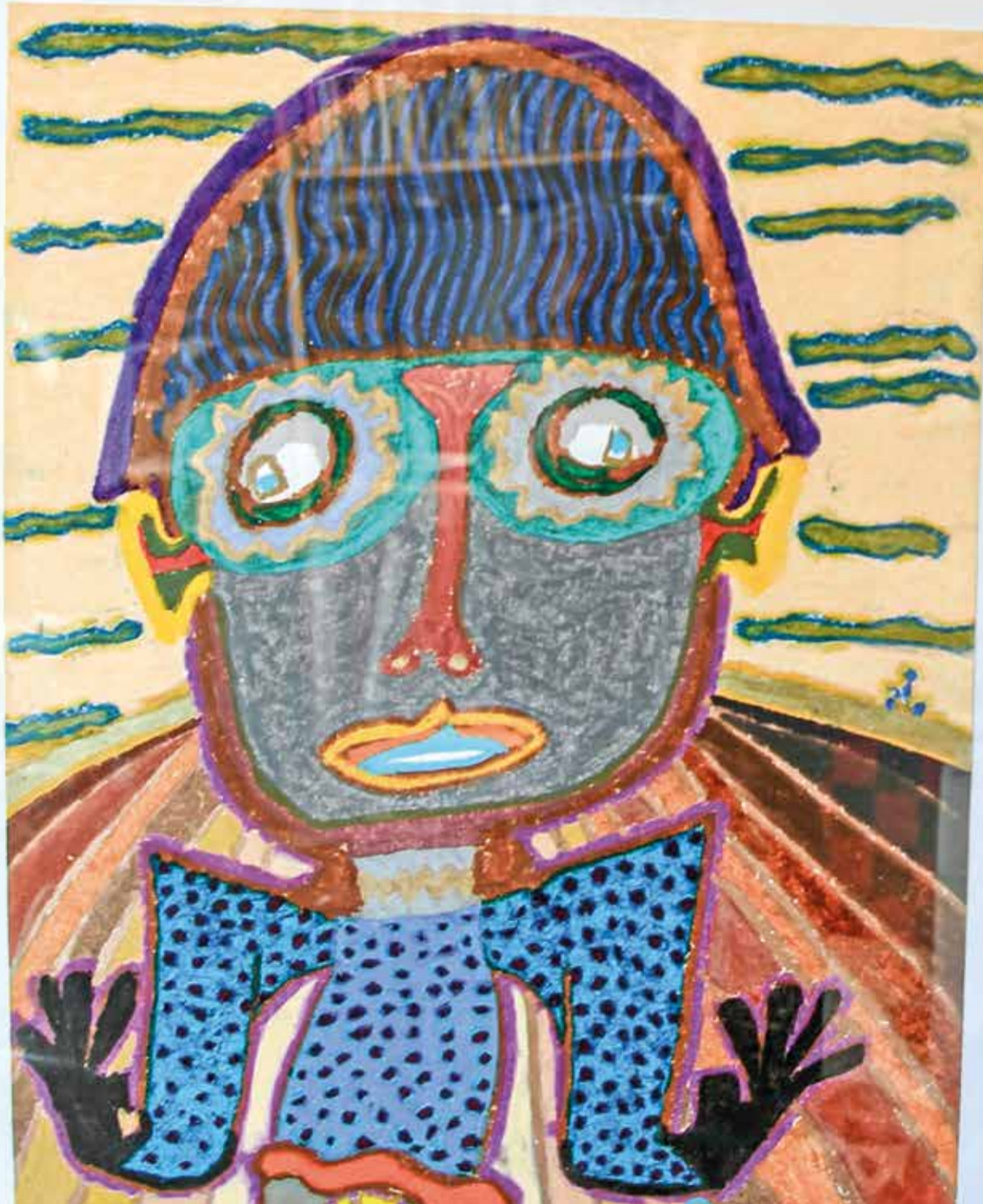
Nr 2 2019

Åarjelsaemien gærhkoepiaerie
Sørsamisk kirkeblad
Sydsamiskt kyrkblad

"Jag har aldrig varit så stark som nu"

Intervju med Pierre Åhrén sid 8-9

Samisk åndelighet Side 4

Ol-Tåmsan bijre Bielie 14

Drable, flaesie j̄ih smuerie

Gåebrehki j̄ih Saanti saemih böötin goltelidh gosse *Aajege saemien giele j̄ih maahtoejarnge* Evald Stenfjellm Plassjese bööreme soptsestidh guktie bovtsen guelmie lea.

Evald Stenfjell båtsoeburrie Låarten sijtete. Luste Evaldem goltelidh gosse buerkiesti guktie saemih dej beeli j̄ijnjh baakoeh utnin gosse edtjin soptsestidh guktie bovtsen guelmie. Evald guvvieh aaj vuesiehti.

KLOVSE, TJÖÖSE J̄IH BÅÁVJÖE

Evald eelki soptsestidh guktie maehete juekedh klovse, jovje, tjööse, båávjoe, sårhta j̄ih tjeehpes bovtsen, dovne tjöölle j̄ih klovje. Bovtsen ovmesse klaerieh. Eah guhte seamma plieresne. Dan mænngan Evald soptsesti j̄ih vuesiehti guktie drable, flaesie j̄ih smuerie. J̄ih numhtie j̄aerhkjei

bihkedidh bovtsi guelmiej bijre.

MĪRHTOE JALLH LAHKOE

– D̄ihte gie naestiegaalloem m̄ierhkesjamme, læhkoeladtje. Dej beeli saemih billijn gosse kroesetj̄aerviem vööjnin. Dalleggh dam leekin. Vihkele tj̄aervide vuartasjidh. Sööktes tj̄aervieh amma tjaebpemes, Evald saerniesti.

Evald gellie jaepieh j̄iehtegh j̄ih baakoeh bovtsi bijre tjöönghkeme. Mujhte lea j̄ih saarnoeji guktie b̄aeries saemih aerebe soptsestin.

J̄ijnjh tjaebpies guvvieh vuesiehti mejtie Aina Bye guvviedamme. Evalden n̄ejte Katharina Blind aaj guvviedamme guktie maehete bovtsen baakojde guarkedh. Gosse Evald dejtie vuesiehti, dellie gaajhkesh föörhkedin!

**TEKSTE J̄IH GUVVIE:
MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE**

Evald Stenfjell soptsesti guktie bovtsen guelmie. J̄ijnjh tjaebpies guvvieh vuesiehti gosse Plassjese guessine bööti.

Samendrag

Evald Stenfjell var invitert av *Aajege giele- j̄ih maahtoejarnge* til å holde foredrag på Røros. Det ble

en god blanding av sørsamiske ord og uttrykk om reinens ulike farger, horn og ytre kjennetegn. Han

viste også bilder da han forklarte hva de mange ordene betydde. Evald er opptatt av å ivareta de

sørsamiske benevnelsene og jobber for å videreformidle den viktige tradisjonskunnskapen.

Sannhets- og forsoningskommisjonen vil møte folk

Åpne møter, deltakelse på ulike arenaer, nettside med kontaktskjema er noen av metodene Sannhets- og forsoningskommisjonen vil benytte.

– Kommisjonsarbeidet er godt i gang, og kommisjonen har allerede tatt flere grep for å ivareta mandatet vi er satt til å jobbe etter. Vi har startet på den historiske kartleggingen som beskriver norske myndigheters politikk og virksomhet overfor samer og kvener/norskfinner, sa leder Dagfinn Høybråten på en pressekonferanse 9. mai.

HJEMMESIDER PÅ SJU SPRÅK

Kommisjonen skal samle inn individers og grupper egne historier knyttet til fornorskingspolitikken. Kommisjonen skal sørge for å bringe personlige erfaringer og historier frem i lyset ved å legge til rette for at de som selv har erfaringer å dele,

får mulighet til å fortelle sin historie.

– Dette kan være urett som ble begått mot dem personlig eller andre nærstående, og om hvordan virkningene av uretten har påvirket eller påvirker deres livssituasjon.

Derfor har også Sannhets- og forsoningskommisjonen valgt å lage hjemmesider på sju språk, se <https://uit.no/kommisjonen>.

De sju språkene er kvensk, sørsamisk, lulesamisk, nordsamisk, norsk, finsk og engelsk.

– Det er viktig at alle skal få kommunisere på sitt eget språk. Derfor har vi valgt å ha sider på sju språk, sier leder Dagfinn Høybråten.

På hjemmesidene blir det opplyst om hvordan en kan komme i kontakt med kommisjonen. Det mest sentrale er kanskje likevel å få formidlet hvordan en kan gå frem for å dele sin historie med kommisjonen. I tillegg kan folk

sende inn lyd- og bildeopptak av egne historier. Det er laget et eget skjema til dette formålet.

ÅPNE MØTER OG REPRESENTASJON

Sannhets- og forsoningskommisjonen vil arrangere åpne møter i Norge i forbindelse med arbeidet som skal gjøres.

– For kommisjonen er det viktig å møte folk for å høre hva de har å fortelle. Vi starter med åpne møter i år og fortsetter i årene som kommer, sier Høybråten.

Kommisjonen vil i tillegg delta på ulike arenaer der kommisjonen finner det hensiktsmessig å være representert. Leder Dagfinn Høybråten vil for eksempel selv delta på Paaskiviiko i Nordreisa, Riddu Riddu i Kåfjord og Tjaktjen Tjåangkoe i Snåsa i år.

OFFISIELLE FLERSPRÅKLIGE NAVN

Kommisjonens norske navn ble vedtatt av Stortinget i forbindelse med oppnevningen av

kommisjonen og fastsettingen av mandatet. Sannhets- og forsoningskommisjonen har offentliggjort kommisjonens navn på de seks språkene kommisjonen benytter i tillegg til norsk.

Kommisjonens offisielle navn er:

Kvensk – Tottuuen- ja sovinonkommisjuuni

Sørsamisk – Saetniesvoete- j̄ih liktemekommisjovne

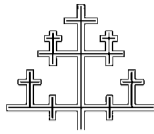
Lulesamisk – Duohtavuoda- ja såbadimkommisjávnná

Nordsamisk – Duohtavuoda- ja soabahankommišuvdna

Finsk – Totuus- ja sovintokomissio

Engelsk – The Truth and Reconciliation Commission

**KILDE:
[HTTPS://UIT.NO/KOMMISJONEN](https://uit.no/kommisjonen)**

Kven høyrer til?

I ei stor forsamling møttes to barn i 3-års alder. Det gjekk fort at dei fann kvarandre og leika og hoppa i lag. For oss eldre var det meir komplisert. Vi hadde våre roller og mønster vi skulle passa inn i.

Er eg god nok for andre? Har eg dei rette haldningane, kunnskapen, bakgrunnen, evnene? Om vi samanliknar oss med andre er det sikkert nokon som er betre på mange felt. Men det må vera rom til fleire enn dei som er best, kva no enn "best" er.

I møte med kyrkja er det mange som har møtt på krav. Ikkje minst har prestar med makt og autoritet sett folk på utsida av fellesskapet. Samstundes har ein utdanna prest kunnskap om Bibel og kyrkja si historie og kan sei noko om kva som ligg nært og kva som er meir utfordrande i forhold til

tradisjonell kristen tankegang.

I det samiske miljøet kan det óg vera spørsmål om ein kjenner seg god nok. Ikkje alle har språk, reinmerke og ein storfamilie som lever midt i reindrifta. Så er det nok det du kan, har lært og lever i til dagleg til at du er inkludert i det samiske samfunnet? Kva krav møter du, frå deg sjølv eller frå andre?

GOD NOK FOR MEG

Vi kan snu spørsmålet. Er andre gode nok for meg? Der vi kjenner oss heime eller "innanfor" har vi mulighet til å inkludera andre eller lata det vera. Det er gode grunnar for begge deler. Det er vanskeleg for ei kristen kyrkje å inkludera eit synspunkt om at Jesus Kristus er uvesentleg for kyrkja. Men å krevja at nokon har same syn i alle detaljar er uråd. Noko er viktig, anna er mindre sentralt.

Kan det same gjelda i det samiske samfunnet, om kva og kven som er samisk og inkludert i det miljøet der du er? Det er vanskeleg å inkludera det som ikkje viser nokon referanse til samisk historie og tradisjonar. Men å krevja same kunnskap og innsikt i alt er uråd.

Om vi stenger fellesskapa vil vi tapa mykje. Eit lukka fellesskap vil til slutt mista si livskraft. Vi mister dei som kan gi oss tilvekst med sitt engasjement og sine evner. Om dei kjem litt frå utsida så må vi ikkje ta frå dei muligheten til å veksa og blir kjent med fellesskapet. For nokon handlar det óg å bli kjent med ei historie som har blitt teken frå dei.

RESPEKT

Det er fleire måtar å gå inn i eit fellesskap på. Karikaturen er skandinav i syden som oppda-

gar ein liten flik av det lokale, reiser tilbake og seier "slik er det der". Noko anna er det å bli invitert og så fortelja vidare at "dette har eg lært akkurat der". Det første bli å trenga seg på og blir ei falsk sanning. Det andre er å bli inkludert og vidareføra det ein har fått.

Men respekten må alltid ligga til grunn. Den har mangla hjå mange prestar i møte med det samiske. Eli Kappfjell sin artikkel kan vera eit bidrag i rett retning. Respekt og fellesskap er óg sentralt når konfirmantar møtest til leir både i Norge og Sverige. Det er verdifullt at unge kjem saman, blir kjent og bygger fellesskap. Fulle konfirmantleirar er gledeleg, og gledeleg er det når ein finn måtar å utvida så alle som ønskjer det får bli med.

EINAR BONDEVIK

Mangel ved faktura

På den siste fakturaen som er sendt ut til abonnenter i Norge har kontonummeret falt bort. Kontonummeret det skal betalast til er: Swedbank 1430 10 05513.

Glad sommar!

Gærhkoeeveljeme

Skiereden 9. b. 2019

Ved kirkevalget 8.-9. september i høst skal det også velges nytt menighetsråd for Saemien Áálmege. Rådet har en funksjonstid på fire år. Rådets oppgave er å skape og videreutvikle et godt sørsamisk kirkeliv i samarbeid med de ansatte. Rådet blir også rådspurt av andre menigheter og kirkelige organer.

Valglisten er som følger:

Sonja Kristine Danielsen, f. 1977, 7530 Meråker
Paul Bendikk Jáma, f. 1979, 7715 Steinkjer
Lajla Kristine Danielsen Lifjell, f. 1995, 8610 Mo i Rana
May Bente Anita Jønsson f. 1989, 6600 Sunndalsøra
Roger Bendiksen, f. 1958, 7370 Brekkebygd
Laila Anita Otervik, f. 1965, 2977 Øye

Majja-Krihke (Maja-Kristine) Bransfjell, f. 2000, 7370 Brekkebygd
Kjell Jøran Jáma, f. 1948, 7760 Snåsa
Maths Mortensson, f. 1959, 2443 Drevsjø
Lars Ivar Danielsen, f. 1961, 2443 Drevsjø
Pål Kristoffer Toven, f. 1984, 7896 Brekkvasselv
Valget foregår som postvalg. Medlemmer i SÅ med stemme-

rett, dvs. alle som er født i 2004 og eldre, får tilsendt stemmeseddelen i posten og sender denne inn til valgstyret.

NB! Stemmeseddelen må være framkommet innen fristen som er 9. september. På stemmeseddelen kan man sette kryss for å gi ekstra stemmer til opptil tre av kandidatene.

SAEMIEN AÁLMEGERAERIE
(SØRSAMISK MENIGHETSRÅD)

Samiska vinjetter i Daerpies Dierie

Första sidan:

Orre saernieh: Nyheter
Gieries lohkih!: Kära läsare!
Noere almetjh: Barn, ungdom
Guvvie: Porträtt
Doen jih daan bijre: Lite av varje
Guktie ussjedem: Hur jag tänker

Åssjalommesh: Tankar, andakt
Gie jih gusnie årroeminie: Vem och var
Kultuvre: Kultur

I bakgrunden på målningen syns en liten cyklist som kämpar i uppförbacke.
– Det är jag, säger Pierre Åhrén.

FOTO: KAJSA ÄSLIN

Bearbeidet artikkel av innlegg på
Saemien Áålmege's Familiesamling 23.-25. november 2018.

Samisk åndelighet i min oppvekst

Jeg vil fortelle litt om den åndelighet jeg vokste opp med. Jeg lærte om kristentroen. Jeg lærte også om våre samiske verdier, som den ydmykhet du måtte vise ved ting som skjedde uforståelig og som var fremmed for oss. Vi så ikke på annet som rart eller tull selv om vi ikke fortsod.

Som samer er vi allerede nevnt i Ottars beskrivelse om hans skinnhandel i Nordlandene på 800-tallet. Harald Hårfagre som levde 860-931 var gift med Snefrid, finnen Våses datter på Opplandene. Rettsaker om retten til å være i våre fjell, som vi også kaller arvefjell har gått over hele Sør-Sápmi og går fremdeles. Norge har ratifisert ILO-konvensjon 169 der artikkel 15 lyder: "Vedkommende (stamme) folks rett til naturressurser i deres landområder skal sikres spesielt." Videre har vi FNs erklæring om urfolks rettigheter der artikkel 26 lyder: "Urfolk har rett til de landområder, territorier og ressurser som de tradisjonelt har eid eller befolket, eller som de på annen måte har brukt eller ervervet."

KRISTNINGENS HISTORIE

Olav den Hellige begynte kristningen av Norge i år 1000. Historisk ser jeg at Thomas av Westen (1682-1727) ble den 28/2 1716 utnevnt som leder av misjonen blant samene. Han ble kalt «samenes apostel». Han inndro 100 trommer og 70 av disse brant inne i den store by-brannen i København i 1782. von Westen beholdt én tromme selv for å læse tegnene på trommen, skrives det.

I følge Leif Elsvatn kom den første sameskolen i Mosjøen år 1820. Der var det religionsundervisning og salmer.

VÅR SAMISKE RELIGION

I en viss grad har vi enda vår samiske religion i dag, da det

FOTO:DD

er en naturreligion som griper inn i vår hverdag. Jeg vokste opp med *Stoerre-aajmoe* (Den store ånd) med respekt for vær og vind, glede over sol og måne, forståelse for dyrs væremåte, planter og trær. Men samtidig en stor taknemlighet for hva man kunne få lov å ta av naturen. Det var hva man trengte, men også gi tilbake det en ikke trengte. En stor respekt for livet, menneskeverd og dyreverd, de eldres visdom og kvinners arbeidsinnsats ble verdsatt. *Gievrie*, Soltromma, fantes med sine tegn, hvor både kvinner og menn kunne spørre om dagligdagse ting og i gamma rådde *dah golme aahkah* (de tre "bestemødrene"): *Saar-aahka*, *Joks-aahka jih* *Oks-aahka*.

MIN OPPVEKST

Da jeg vokste opp bestod min barndom av den lutherske kirkes religion og *Stoerre-aajmoe* (Den store ånd), *Jupmele* (Gud) og *Lutnjiestæjja* (Jesus). Som unge trodde jeg lenge at *Stoerre-aajmoe* hørte alt, *Jupmele* så alt og *Lutnjiestæjja* – ja han gikk rundt og var bare snill. Å møte de Ti Bud i første klasse, da er jo ikke alt for-

ståelig. Jeg kunne jo norsk, men den norske budene var vanskelige å forstå for en 8-åring på 1950-tallet. "Misbruke" og "begjære" var nye ord. Nå er mange av budene skrevet annerledes. – *Du skal holde hviledagen hellig*. Jo, det skjønte jeg, og at man ikke skulle lyve og stjele, det var nok slik.

SØNDAG OG TAKKNEMLIGHET

På søndager nådde vi sjelden noen kirke, men aehtjie var nybarbert og lytta på prekenen i radio så lenge batteriet holdt. Tjtidtjie var i hvitt forkle og kokte god mat, og vi ungene hadde søndags-kjoler på. Aehtjie takket ofte tjtidtjie i hånden for maten: "Gudtsien, dle tjtidtjie, beapmoej åvteste." Tjtidtjie svarte og takket for at det ble skaffet mat, slik at det var noe å koke. Vår bordbønn var en takk til tjtidtjie gon aehtjeh (mor og far). "Gudtsien elties, tjtidtjie gon aehtjeh, beapmoej åvteste, aktine Jupmele-aehtjine." *Jupmele* hadde altså hjulpet tjtidtjie gon aehtjeh med å skaffe mat.

BUD PÅ GODT OG VONDT

Det fjerde bud: "Du skal elske din far og din mor, så det.." Det budet

er det beste og ble det mest trøstende for meg. Jeg har bestandig følt meg ett med mitt folk, men fornorskningstiden, som enda ikke er slutt, har vært hard for mange. Aehtjie trøstet meg med at vårt folk vil nok hjelpe oss her sør. Et realistisk svar. For som samer opplevde vi mange ting nedlatende, så den forståelse og trøst vi gav hverandre var en stor støtte og hjelp. Jeg visste også at mov aehtjie solgte mørke bellinge til samer i nord, så kontakter det hadde vi. Men, det første bud: "Du skal ikke ha andre guder enn meg", ble gjort vanskelig. Her ble vår takk til *Biejje* (Solen – den livgivende) oppfattet som avgudsdyrkelse og den gule fargen i drakten ble mer og mindre borte. Men nå ser vi den gule fargen komme. Vi kan igjen glede oss over den livgivende solen, vannets blå farge, ildens røde skjær på vår grønne *Eatneme* – moder Jord. Slik er vår drakt og fargene er en takk til skaperverket.

ELI KAPPFJELL

100-årig förening firar med tvåårigt projekt

I år är midsommarfirandet i Ankarede inte bara kyrkhelg och festhelg utan också jubileumshelg. Men Frostviken-Hotagens sameförenings 100-årsjubileum färgar inte bara midsommarfirandet utan kommer att göra avtryck på flera sätt.

Jubileumet – Sjeltie – är ett tvåårigt projekt som bland annat syftar till att ordna och tillgängliggöra föreningens historia. En bok om föreningen har redan producerats och den kommer att släppas i samband med midsommarfirandet. Föreningen vill också ställa i ordning ett museum i den gamla föreningsbyggnaden där fotografier, protokoll och andra minnen som finns bevarade kan visas upp.

– Det pågår mycket i Ankarede i år, säger Mikael Jonasson, ordförande i Frostviken-Hotagen sameförening.

UTEMILJÖN SNYGGATS TILL

Den gamla föreningslokalen ska renoveras och den nya lokalen har byggts ut. Samtidigt har en del gamla och skymmande träd tagits ner och utemiljön snyggats till. I planerna ingår också att området ska skyltas med information för

FOTO: DD

Ankarede.

turister och att det sommartid ska finnas guider på plats.

– Ankarede är kanske det största besöksmålet i Frostviken, konstaterar Mikael Jonasson.

Midsommarfirandet började redan i onsdags med det sydsamiska språkbadet för barn och på torsdag hålls en jubileumsmiddag för föreningens medlemmar i en stor tältkåta. I samverkan med

FOTO: ROBERT EKMAN

Mikael Jonasson.

Svenska kyrkan uppträder den internationellt kände kompositören Frode Fjellheim och andra musiker på midsommardagen. Och så är det förstås föreläsningar, utställningar, lassokastning, dans på Folkets hus Blåsjön och allt det som brukar vara.

HADE SOCIALPOLITISK UPPGIFT

Det var den 29 juni 1919 som Frostviken-Hotagens sameförening bildades, inspirerat av den tidens folkrörelsetrend och med Staare, landsmötet i Östersund, året innan som förebild. Med den nya föreningen ville pionjärerna

bland annat arbeta socialpolitiskt, för bättre levnadsvillkor. I stadgarna fastslogs att män och kvinnor skulle ha lika rösträtt. På det första föreningsmötet beslutades också att Ankarede skulle vara platsen för föreningens årsmöten. Nio år senare invigdes den första föreningsbyggnaden i Ankarede.

Jubileumsprojektet Sjeltie genomförs med stöd från sametinget och med EU:s stöd för utveckling av landsbygden. Till utrustningen av byggnader och utemiljöer bidrar länsstyrelsen i Jämtland.

KAJSA ÅSLIN

Årets same-SM i Ankarede

Som ett led i sitt 100-årsjubileumet arrangerar Frostviken-Hotagen sameförening årets same-SM i augusti med grenarna lassokastning, löpning och stafett.

– Det allra första same-SM som genomfördes var i Ankarede 1977. Så det känns väldigt roligt att det kommer tillbaka, säger föreningens ordförande Mikael Jonasson.

Dock har arrangemanget växt genom åren och det är ännu inte helt klart om det kan genomföras i Ankarede eller om det behöver förläggas till Gäddede där det finns mer plats.

KAJSA ÅSLIN

Økende motstand mot vindkraft

Det har vært og er flere vindkraftutbygginger som har møtt motstand fra samisk hold. Vindindustri legger beslag på landområder som tidligere ikke har vært berørt av utbygging. Det har flere steder gitt merkbare konsekvenser for reindrifta.

Norges vassdrags og energidirektorat (NVE) har nå lagt fram et forslag til en nasjonal ramme for vindkraft. Da har man også forsøkt å ta hensyn til reindrifta og utelatt store deler av Nord-Norge på grunn av det. Men for Trøndelag ser det ikke ut til at man har sett de samme

utfordringene. Der er store deler av fylket avmerket som mulige områder for ny vindkraft i tillegg til de områdene som allerede er bygd eller har fått konsesjon. Dette blir dårlig tatt imot, både i det samiske miljøet og hos andre. Fylkesrådmannen i Trøndelag er i sitt framlegg til høringsuttalelse tydelig på at samiske interesser ikke er tatt med i forslaget. Der vises det også til friluftsinnteresser som det er tatt lite hensyn til.

LANDSDEKKENDE MOTSTAND

Spørsmålet om friluftsinnteresser og verdien av ubebygde natur er en

viktig drivkraft i motstanden mot utbygging av vindindustri nasjonalt. Norsk Friluftsliv, paraplyorganisasjonen for 17 friluftslivsorganisasjoner, med til sammen over 950 000 medlemskap vedtok på sitt årsmøte den 9. mai et krav om å bevare norsk natur og bremse utbyggingen. Lignende vedtak er også gjort eller debattert i de fleste partier på Stortinget der noen også har lagt vekt på samiske interesser og beskyttelse av samisk kultur.

Høringen går fram til 1. oktober før planen går til videre behandling.

EINAR BONDEVIK

Rekordstort konfirmandläger behøver rustas for framtiden

Det samiska konfirmandlägret är populärt. Så många vill delta att Svenska kyrkan nu ser över formerna för lägret, för att fortsatt kunna ta emot större grupper med minst samma kvalitet på verksamheten.

– Vi var inte riktigt beredd på att det skulle bli så populärt att konfirmera sig, säger lägerchefen Nils-Johan Labba.

Årets konfirmandläger, som pågår just nu, är större än någonsin med 67 deltagare och 26 ledare. Det innebär att deltagarna har delats i två grupper som turas om att vara på Edelviks folkhögskola och på Jäckviks fjällgård i Arjeplog. Först mot slutet av lägertiden, dagarna innan konfirmationen i Burträsk kyrka, samlas alla deltagarna i Edelvik.

– Men nu behöver vi planera

Edelviks folkhögskola i Burträsk kommer fortsatt att ha ett ansvar för konfirmandläggen.

FOTO: MARIA LINDKVIST

för hur vi gör om lägret fortsätter växa, säger Nils-Johan Labba.

INGEN FÖRÄNDRING NÄSTA ÅR
Tanken är att göra en långsiktig planering för lägrets utform-

ning, så att det är hållbart både för mindre och större grupper av konfirmander. En arbetsgrupp har tillsatts med uppdrag att undersöka hur det bäst kan göras.

– Edelvik fungerar jättebra när grupperna inte är så här stora. Sedan har vi också märkt att det finns ett intresse för att återgå till ett tidigare system då lägret flyttades runt till olika platser

Middelaldersk dragedreper oversatt til sørsamisk

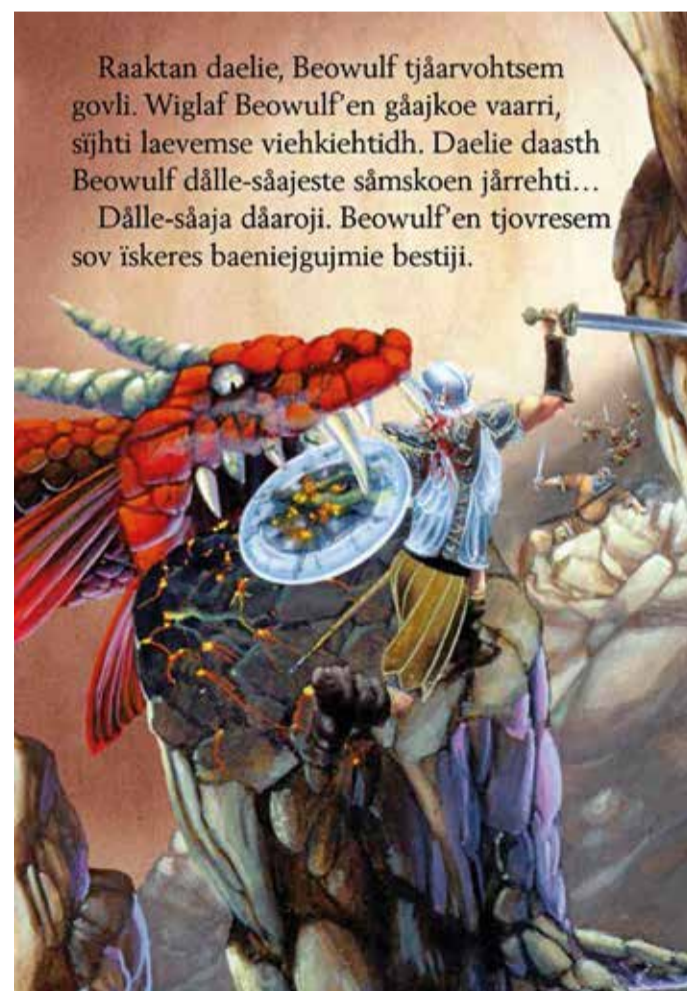
Det klassiske helteepoet **Beowulf** fra 700-tallet er en av de eldste fortellingene fra Nord-Europa. Nå er en gjenfortelling for barn og ungdom utgitt på sørsamisk.

Beowulf er antagelig skrevet på 700-tallet, og foregår innenfor samme saga- og sagnunivers som Ynglingesagaen og fortellingene om Sigurd Fåvnesbane. I løpet av historien bekjemper helten Beowulf både uhyret Grendel, Grendels like uhyrlige mor og en

ildsprutende drage. Beowulfkvadet er bevart på gammelengelsk. Det har inspirert mange forfattere gjennom tidene, ikke minst J.R.R. Tolkien.

Boka er oversatt av Johan Sandberg McGuinne. Han arbeider som lærer for samiske barn, og har selv slekt både fra svenske sørsamer og gælisktalende skotter.

**KILDE: PRM TRØNDELAGEN
FYLHKENTJIELTE/TRØNDELAG
FYLKESKOMMUNE**

Raaktan daelie, Beowulf tjáarvohtsem govli. Wiglaf Beowulf'en gáajkoe vaarri, sijhti laevemse viehkiehtidh. Daelie daasth Beowulf dälle-sáajeste sámskoeen járrehti...
Dälle-sáaja dáaroji. Beowulf'en tjoivresem sov iskeres baeniejgumie bestiji.

Lägerchef Nils-Johan Labba betonar att Edelviks folkhögskola fungerat mycket bra för det samiska konfirmandlägret, men att när deltagarantalet växer så behöver hela eller en del av lägret flyttas till en annan plats.

FOTO: ELLEN BERIT DALBAKK

och vi håller på att undersöka om det kan vara en möjlighet. Men inga beslut är fattade. Och det blir inga förändringar nästa år, berättar Nils-Johan Labba.

Klart är att Edelviks folkhögskola har fortsatt uppdrag att arrangera lägret de kommande fem åren.

– Oavsett hur det blir så kommer Edelvik att vara en knutpunkt för konfirmandlägret, men lägret behöver inte alltid vara där, säger Nils-Johan Labba.

Arbetsgruppen har också i uppdrag att undersöka om lägret behöver utvecklas på andra sätt. Dels om det finns sätt att stärka konfirmandernas anknytning till sin hemförsamling.

HEMFÖRSAMLINGEN BEHÖVS

– Vi vill att hemförsamlingarna ska bli mer medvetna om de ungdomar som går på det samiska konfirmandlägret och kunna fånga upp det intresse för fortsatt engagemang som finns. Vi vill inte att kyrkan ska tappa bort de här ungdomarna, säger Nils-Johan Labba.

Dels finns också funderingar kring om tidpunkten för lägret behöver ändras.

– En del av de samiska ledarna tycker att vi borde pröva att ha lägret i augusti istället. Tiden mellan skolavslutningen och kalvmärkningsperioden i juni har blivit kortare. Men nästa år blir lägret i juni som vanligt.

Luleå stift är huvudansvarig för det samiska konfirmandlägret. I styrgruppen för lägret finns även Härnösands stift, kyrkokansliet och Samiska rådet i Svenska kyrkan.

KAJSA ÅSLIN

Sameradiopodden belönas med journalistpriset Silversleven

Sameradiopodden: Duohta ivnnit tilldelas journalistpriset Silversleven 2018 för sina nyfikna journalistiska samtal om tabubelagda ämnen i Sápmi.

Att bryta tystnaden och normerna i Sápmi var viktiga drivkrafter för Merethe Kuhmunen och Monica Andersson när de kom med idén till Sameradiopodden: Duohta Ivnnit (Sanna färger).

– Det betyder jättemycket

för mig och Monica att vårt arbete uppmärksammas så här. Tack till alla som har varit med i podden – utan er hade det inte blivit något!, säger Merethe Kuhmunen.

Huvudmålgrupp är unga vuxna samer som vill veta mer om de här tabubelagda ämnena, men innehållet är anpassat så att även andra som är intresserade kan följa med och förstå.

KÄLLA: PRESSMEDDELANDE SR

Gudstjenesten i Snåsa kirke forberedes. Fra v. konfirmantleder Elena Paulsen (Tysfjord) og konfirmantene Sanna Aasta Sofie Granefjell (Røros) og Anne-Lajla Kappfjell Gaup (Rana).

FOTO: MEERKE KRÏHKE LEINE BIENTIE

Nye møter på konfirmantleir

Det var mange og mangt å bli kjent med da Samisk kirkeråd arrangerte sin årlige konfirmantleir 21.-24. mars. Denne gangen var det Finstad ved Snåsa-vannet som var stedet for konfirmanter fra nord og sør.

Samisk kirkeråd inviterer alle samiske konfirmanter til allsamisk/nasjonal leir. I tillegg til at innbydelsen blir lagt ut på Samisk kirkeråds egne nettsider sender den også til de tre nordligste bispedømmene og menigheter i forvaltningskommuner for samisk språk. Og de som føler at de kan ha en tilhørighet til dette kan melde seg på. Og i år var det rekordstor påmelding. Tidligere har man vært opp mot 25 konfirmanter, men denne gangen var det godt over det maksimale tallet på 30 deltakere som meldte sin interesse. For å sikre at leiren ivaretar sin funksjon som allsamisk leir er det derfor reservert inntil 10 plasser hver fra sør-, nord- og lulesamisk område. Ulikt den samiske konfirmantleiren i Sverige er denne et tilbud og tillegg til konfirmasjonssamlingene de lokale menighetene har, for eksempel Saemien Åålmege.

BLI KJENT

Når ungdommer møtes er det både spennende og litt utfordrende å bli kjent med hverandre. Man har svært ulik bakgrunn. Noen er alene som same i sitt lokalmiljø mens andre bor midt i samisk språk og tradisjon både hjemme og på butikken. For de som har flere samiske språk er det også fint å kunne bruke mer av sin brede kompetanse i møte med konfirmanter.

Et fast tema på disse leirene har vært "stedet", stedet vi kommer fra og stedet vi kommer til. Vi forteller om hverandres sted eller steder og vi blir kjent med stedet der vi er. I det lå også et besøk i Snåsa kirke. Her så vi også eksempler på samisk kunst og materialvalg i kirka. Lørdag kveld feiret vi samisk gudstjeneste i Snåsa kirke sammen med Snåsa menighet – med påfølgende trivelig samvær i Soknestuggu.

Ein leir er kort, men til stor glede. Til neste år vil Samisk kirkeråd igjen arrangere sin leir på Finstad ved Snåsa med et nytt kull konfirmanter.

EINAR BONDEVIK

Pierre Åhrén, konstnär:

”När jag målar känner jag mig fri”

Det fanns en tid när Pierre Åhrén grät varje dag. Nu målar han istället. Det hjälper inte alltid mot smärtan. Men i det stora hela känner han sig mindre ledsen. Och som han målar!

I Pierre Åhréns tvårummare i Stockholmsförorten Traneberg rymmer hela världens urfolkscultur. Den finns i böckerna, i musiken, i små skulpturer och masker. Den finns också i alla målningar som han gjort, inspirerad framför allt av afrikansk kultur men förstås också av den samiska.

Här bjuder han på kokkaffe och renkött, utanför fönstret den första spåda vårgroenen, inne i lägenheten färgstark konst. Förr gillade Pierre Åhrén inte rosa, nu tycker han om alla färger.

– Alla färger har något att uttrycka, säger han.

Och om sin konst:

– Det är inte motiven som är det viktigaste. Det är färgharmonin.

Men också:

– Allt blir en spegel av jag, vem jag är idag och mitt liv som det varit, plus min rika fantasi.

INGA VITA YTOR

Pierre Åhrén målar med oljepastell. Färgerna är starka, formerna runda. Nästan alltid finns människor i fokus, ibland med ett plågat uttryck, ofta med ett myller av figurer, symboler, mönster i bakgrunden.

– Det finns inga vita ytor på mina målningar, konstaterar han.

Men det finns en skillnad på de målningar han plockar fram från hyllorna för att visa. Man kan ana vilka han målat hemma i lägenheten och vilka han målat på den skapande verkstad som han regelbundet deltar i.

– Målningarna jag gjort här är tätare, har mycket mer innehåll.

Pierre Åhrén tycker om att måla hår och mössor. – Det är min passion, det kan se ut lite hur som helst, säger han.

När jag är där blir målningarna lugnare. Efter några målningar blir jag också lugnare.

– Det spelar ingen roll vad det blir, bara jag håller på. När jag gjort en målning tänker jag, jaha, det blev så här.

Ibland finns små figurer i bakgrunden, det kan vara en liten cyklist som kämpar i uppförsläget som man måste titta två gånger för att upptäcka, eller det kan vara två små bröder som syns i utkanten av bilden.

ALLT PÅ EN GÅNG

Det här reportaget är tänkt att handla om Pierre Åhréns konst. Men det hamnar ofta i hans liv. Det hänger så tätt ihop, hans konst och hans liv. Han säger att han alltid känt sig övergiven och ledsen. Livet var svårt redan från början. Alkohol lindrade bara för stunden.

– Jag har alltid varit sån att jag vill ha allt på en gång, säger han.

Så var det när han drack, han

drack tills han stupade. Så var det när han dansade, han dansade polska till knäna tog stryk. Och när han hade en musikaffär köpte han in många fler skivor än han kunde sälja.

Allt det här ledde till att livet brakade ihop. Han visste inte vad han skulle ta sig till, hur han skulle orka vidare. Han sökte hjälp: inom psykiatri, på beroendemottagningen, hos en präst i församlingen där han är bosatt, hos en kvinna i ett samiskt krisnätverk.

Han fick prata. Han fick gråta. Och han kom vidare.

Nykter har han varit i tio år nu. Ändå får han fortfarande ångest när han ser en spritflaska. Han säger att det känns i huden bara av att han pratar om det. Livet är inte lätt nu heller, ledsenheten kommer över honom ganska ofta.

– Men jag har aldrig varit så stark som nu, säger han.

– En av mina erfarenheter är att

Fakta

Pierre Åhrén

Ålder: 68 år

Uppväxt: I Stockholm med rötter i Jämtland, i Östersund och Frostviken.

Utmärkelser: Fick 2018 Region Jämtland Härjedalens samiska stipendium med motiveringen att han ”genom konsten utforskar sig själv sina samiska rötter och hemtrakter, och kan med sin konst glädja både det samiska samhället och resten av världen.”

Ställer ut: I Ankarede, 21-23 juni, under midsommarfirandet. I Uppsala, på Café jorden är blå som en apelsin, med start 24 augusti.

vi människor är mycket svagare än vi förstår, och samtidigt även mycket starkare än vi förstår.

MOTIVEN FÖRÄNDRATS

För fem-sex år sedan började han måla, 2016 hade han sin första utställning, sedan dess har det blivit tio utställningar.

– Varje utställning jag har gör att jag mår bättre. När jag ställer ut öppnar jag fönstret till andra och då är jag inte lika ledsen längre.

– Men det viktigaste är att jag målar. Det spelar ingen roll vad det blir, bara jag håller på. När jag målar får jag vara mig själv, känner jag mig fri, säger han.

Motiven har förändrats sedan han började leva med kritorna.

– I början målade jag porträtt, bara huvuden. Efter ett tag blev

Förr gillade Pierre Åhrén inte rosa, nu tycker han om alla färger. – Alla färger har något att uttrycka, säger han.

det halsar och armar också, sedan blev det hela kroppen och mer bakgrund, mer symboler, fler färger.

DOLDE DET SAMISKA

Pierre Åhrén var 35 år när han fick veta att han är same. Hans morfar berättade först innan sin död om sitt ursprung för Pierres mamma som inte heller känt till det. Pierre blev vetgirig. Han gick på folkhögskola i Norge då och reste till Saemien Sijte, det sydsamiska museum och kulturcentrumet i Snåsa, för att ta reda på så mycket som möjligt om sitt ursprung. Han hittade en bok som en bror till hans morfars mor skrivit: En sames berättelse.

Sedan lade han undan den nya kunskapen, tänkte inte så mycket på det under några år.

– Kontakten med det samiska

Det spelar ingen roll vad det blir, bara jag håller på. När jag målar får jag vara mig själv, känner jag mig fri.

kom senare genom mitt intresse för världsmusik. Jag hade en skivbutik i Vasastan och blev bekant i den samiska världen genom att jag sålde den musiken, berättar han.

MIDSOMMAR I ANKAREDE

Mot slutet av 90-talet bytte Pierre efternamn. Pierre Alwert blev Pierre Åhrén. Det nya namnet är hans morfars mamas.

– Det var väldigt känslomässigt att jag fick det namnet, då kände jag att jag var hemma.

Det var också då han besökte midsommarfirandet i Ankarede för första gången, den femåriga dottern var med. I dag bär dottern en kopia av hans morfars mamas samiska bälte som hittades i morfaderns gömmor efter hans död. Och i dag säger hon att det är genom sin pappa hon fått sin samiska identitet, det gör honom glad.

Till Ankarede har han fortsatt att åka i stort sett varje midsommar. I år kommer han att ställa ut sin konst där, det är han också glad över.

Pierre berättar gärna om sin ledsamhet, han pratar om den och han målar den. Men det finns en glädje hos honom också. Den finns i hans sponta-

nitet, värme och gästfrihet. Och den finns i hans målningar: i den rosa färgen, i de små roliga detaljerna, i de stora böljande håren som ostyrigt spretar åt alla håll.

Han visar en målning på en kvinna med en jättstor mössa på huvudet. Den jättstora mössan kan vara en tung börda att bära, det skulle kunna vara en sten. Med ett annat sätt att se är det mer färgernas och mönstrens harmoni som framträder. Mössan – eller stenen – är vacker.

– Det jag tycker bäst om är att måla hår. Hår och mössor är min passion, det kan se ut lite hur som helst, det är frihet, säger Pierre Åhrén.

TEXT OCH FOTO:
KAJSA ÅSLIN

Panelsamtalene på Sijti Jarngge gav anledning til å utdype spørsmål fra deltagere og foredragsholdere.

Kommunens kulturskole innledet fest-konserten som feiret forvaltningskommunen.

Språk, areal og feiring i Aarborte

Aarborten tjielte – Hattfjeldal kommune – inviterte til konferanse om sørsamisk språk og sørsamisk arealbruk 20.-21. mars. Konferansen samlet deltagere fra forvaltning i stat og Sameting, institusjoner og fra lokalmiljøet.

Første dag var satt av til språket. Jörgen Stenberg åpnet med joik, men først måtte han innlede med å fortelle om situasjonen fra Måla, "Sapmis mest expoliterade sameby" med vind-industri, gruver og tørrlagt elv. Kulturen kan være en viktig motkraft og et moment kan være å konsekvent bruke samiske navn som Aarborte i stedet for Hattfjeldal. Det blir en tydelig synliggjøring. Sametingspresident Aili Keskitalo orienterte så om Giëlelutnjeme – Språkløftet – i forbindelse med

FNs år for urfolksspråk. Men det ble også en fortelling om å søke til samiske språkmiljø for å gi best mulighet til å lære og å styrke det samiske språket for egen del. Samisk språkkompetanse er også et pluss i arbeidslivet. Det trengst på alle fagområder.

Forsamlingen ble videre delt i grupper for å diskutere hva man selv ulike aktører kan gjøre for å styrke samisk språk. Det var aktiv deltagelse i diskusjonene. Moment som kom fram var å gi innspill til læreplanene i skolen og at alle lærerstudenter må få kunnskap om samiske samfunnsforhold.

DAG 2 - AREAL

Dagens tema var areal. Aili Keskitalo innledet dagens tema. Hun var bekymret for utviklingen om bruksretten til areal. Det er stort press på bruk

av areal til ulike formål, det er vindmølleparker, skutertrafikk, hyttebygging og friluftsliv. Reindriftsnæringen står i mange kamper. Statssekretær Anne Karin Olli mente i sitt innlegg at reindriftsnæring i sørsamisk område stod seg godt og henvisste til at reintallet i området var stabilt. Etter innledende foredrag var det paneldebatt og her kom det fram at det er utfordrende for distriktet å forholde seg 7 kommuner i arealsaker, alle kommuner ser ikke likt på reindriftsnæringen. Statssekretærens svar på dette var å slå sammen kommunene.

FEIRING AV AARBORTE

Den 19. mars, dagen før konferansen, feiret man Hattfjeldal kommune som sørsamisk forvaltningskommune. Kommunen

har vært en del av forvaltningsområde siden 2017, men markeringen og feiringen av det har blitt utsatt. Nå lå forholdene til rette for en verdig markering i forkant av konferansen. I tillegg til hilsen fra Sametingspresidenten var det en bredt anlagt konsert. Kulturskolens orkester åpnet konserten før Aina-Sööfe Gaebpien-Njaita fra Majavatn framførte to joker. Videre opptrådte Jörgen Stenberg med band før Katarina Barruk avsluttet konserten. Torget i Hattfjeldal har en flott scene og god lyd sørget for at musikerne kom til sin rett. Det var en fornøyelse, men for mange også en kald fornøyelse å gå på ute-konsert en kjølig vinterkveld.

TEKST OG FOTO:
EINAR BONDEVIK/
BERTIL JØNSSON

Nya kontaktytor vid FN:s permanenta forum för urfolksmöte i Saepmie

Gaaltije besøkte i slutet av april FN:s permanenta forum för urfolksfrågor i New York. Resan har öppnat dörrar till ett större nationellt och internationellt kontaktnät inför etablering av ett urfolksmöte i södra Saepmie.

Gaaltije – sydsamiskt kulturcentrum valde att som fristå-

ende organisation åka till FN:s Permanenta Forum för urfolksfrågors 18:e möte, tillsammans med Sijte Jarngge – samisk kultur og utviklingssenter, Åarjelsaemien Vierhtiesåafoe - Sørsamisk kunnskapspark och Nord Universitet, för att möta andra urfolk och utbyta erfarenheter.

Ett mål med Gaaltijes närvaro

vid Permanent Forum var att knyta kontakter med andra urfolk inför etableringen av ett urfolksmöte inom den sydsamiska delen av Saepmie som kallas Nordens gröna bälte. Tanken med urfolkmötet har förankrats i området sedan föregående jubileumsår som en vidareutveckling av firandena Tråante 2017 och Staare 2018.

Resan till New York bekräftar att det behövs flera olika arenor för urfolk att mötas och att Saepmie är en viktig mötesplats.

KÄLLA:
PRESSMEDDELANDE,
GAALTIJE

Fullt opp for eldre på treff i Namsos

Det var ingenting i veien med engasjementet hos forsamlingen som møttes på Saemien Åålmege seniortreff i Namsos 6.-8. mai.

Når man kommer inn på historie, slekter, bosteder og stedsnavn er det myke kompetanse og kunnskap som kan meddeles og deles. Også sannhetskommisjon og kirkekunst ble drøftet. – Det ble litt lite tid til kaffedrikking og småprat utover kvelden, var én av tilbakemeldingene på samlinga.

Man skal ikke tenke smått om kaffe og småprat. Det å møtes og vedlikeholde og skape nye bånd og vennskap viktig i det sørsamiske samfunnet. Samtidig er det mye interessant å ta opp til diskusjon og den voksne generasjonen sitter med mye kunnskap og historie det er viktig å dele.

SAGBRUK

Seniortreffet ble innledet med besøk på Sagbruksmuseet for de tidligst ankomne. Rundt 10 personer var med dit, men utover kvelden ankom flere så det var nesten 30 personer som satte seg i stevne. Praten gikk på både sørsamisk og norsk og det var tydelig glede over å treffes.

Andre dag ble innledet med drøfting omkring Sannhetskommisjonen. Et spørsmål som står igjen er hva som skal til for at man kjenner seg trygg på kommisjonens arbeid og

håndtering av informasjon. Uten at man kjenner seg trygg vil man heller ikke fortelle om sine opplevelser.

BOPLASSER VED NAMSOS

Nils Roger Duna er leder i historielaget og hans slekt har hatt kontakt det samiske miljøet i flere generasjoner. Han holdt et foredrag om samiske bosetninger og slekt i Namsos-området og fikk både bekreftet det han fortalte og fikk noen nye opplysninger fra forsamlingen. Mange hadde også selv slektninger som har bodd i området. Det var vanskelig å slutte av på avtalt tid, men forhåpentligvis vil materialet han har samlet bli gjort tilgjengelig i en relevant årbok eller tidsskrift for videre studering.

GUDSTJENESTE OG KIRKEKUNST

På treffet var vi samlet til en enkel kveldsgudstjeneste i Namsos kirke. Man brukte da sørsamisk liturgi og salmer med sørsamisk tekst og til dels samiske melodier. Salmer er i stor grad oversatt fra andre språk, men det er et ønske om å få fram originale samiske salmetekster. Det gjelder også kirkekunst som var tema for et foredrag. Saemien Åålmege har en utsmykningskomité som bistår i spørsmål om samisk inventar og utstyr til kirkelig bruk. Det er en økende interesse fra menigheter å vise at det samiske også er en del av kirka. Det er da viktig at det som presenteres som samisk kommer fra det samiske miljøet. Leder i utsmyknings-

Nils Roger Duna fikk god respons og kommentarer underveis i sitt foredrag om samisk slekt og bosetninger i Namsos-området.

komitéen, Maja Dunfjeld, presiserte at ornamentikk ikke er pynt. Det må brukes på en måte og i en sammenheng som gir mening. – Ornamentikk er formidling, og det krever kompetanse, sa hun.

Bierna Bientie, som også er i komitéen, viste Kristus-bilder fra ulike kulturer for å få fram at det er forskjellige måter å lage kirkekunst. Det er ingen fasit på hvordan det skal være. Men ved å bruke elementer, materialer og former som er naturlig i sin kultur vil man også gjøre det gjenkjennelig. Alteret med samisk utsmykning i Nidaros domkirke ble vist som et tydelig eksempel på det.

Røyrvik kommune ved språksente-

ret Gieleaernie deltok i arrangementet og viste måter å finne og søke i gamle bilder tilgjengelig på internett. Mange bilder kan mangle opplysninger om steder og personnavn, og det kan være kunnskap som vanlige folk kan bidra med. Gieleaernie har også et prosjekt med stedsnavn som trenger gjennomgang og innspill. Også her vil de eldres kunnskap være svært viktig. – Det er dere som vet, sa Berit Ellen Gaino Jåma, konsulent ved språksenteret.

TEKST OG FOTO:
EINAR BONDEVIK

Samisk løft på Kirkemøtet

Mer målrettet jobbing med samisk kultur og tradisjoner over hele landet, feiring av samisk nasjonaldag i alle domkirker – det er bare noen av konsekvensene av den nye strategiplanen for samisk kirkeliv.

Strategiplan for samisk kirkeliv ble enstemmig vedtatt på Kirkemøtet

i Trondheim. En beveget leder av Samisk kirkeråd, Sara Ellen Anne Eira, felte gledestårer da resultatet var klart.

– Dette begynte vi å jobbe med da jeg ble valgt inn for snart fire år siden. Endelig ble planen vedtatt! Det er veldig gledelig å oppleve entusiasmen og støtten fra folk her på Kirkemøtet.

Den nye strategiplanen gjelder for

perioden 2019-2027. En av hovedhensiktene med planen er å gjøre samisk kirkeliv til en naturlig del av arbeidet i alle landets menigheter.

– Vi håper at menigheter sørpå blir mer bevisst på om de har noen med samisk tilhørighet i sin menighet. Dette kan man ta en sjekk på når det kommer nye til kirken, når det er

konfirmasjonsundervisning eller når det er dåpssamtale. For menighetene i de samiske områdene forventer vi at man er mer på. Her er det naturlig å ta i bruk samisk språk i gudstjenester og jobbe for økt kompetanse om samisk kultur, sier Eira.

KILDE: KIRKEN.NO

Etik, kolonialism och möjligheter om försoning

Den 9 april bjöds det in till ett öppet seminarium i Uppsala om återbördande av samiska mänskliga kvarlevor arrangerat av Svenska kyrkan och Uppsala universitet.

Samiska mänskliga kvarlevor i samlingar, vilka insamlats som del av anatomisk och rasbiologisk forskning, är en omdiskuterad och starkt laddad fråga. Såväl den historiska bakgrunden, på vilket sätt och i vilket syfte dessa kvarlevor insamlades, som frågan om samlingarnas framtid, väcker starka reaktioner. Sametinget och samiska aktivister har under lång tid fört fram krav på återföring och återbegravning. Dessa krav är del av en bredare diskussion om samiska urfolksrättigheter och större samiskt självbestämmande i kulturarvsfrågor. Hur kan vi bearbeta det mörka arvet från rasbiologi och gravplundring, och hur skulle upprättelse för det samiska folket kunna se ut?

FÖRSONING OCH ETIK

Svenska kyrkan har också lyft denna fråga som del av en större försoningsprocess med det samiska folket, och har tagit initiativ till en serie rundabordsamtal om samiska mänskliga kvarlevor, med olika parter såsom Sametinget, museer och nationella myndigheter. I dag diskuteras repatrierings- och återbegravningsfrågor runt om i världen, med exempel på såväl konflikt som samarbete. Forsknings- och museivärlden har ett stort ansvar att diskutera etiska aspekter

kopplade till denna fråga och att kritiskt granska sin egen historia.

DEL AV KOLONIALISM

Förmiddagen inleddes av Ingrid Inga, ordförande i Samiska rådet i Svenska kyrkan som började med att ställa frågan varför frågor om repatriering är så provocerande för staten. Kan det bero på en bristande vilja från staten och ett bristande regelverk som bara velat skydda och egendomsförklara samiska kvarlevor? Samerna lever idag i resultatet av detta förhållande och detta faktum tas upp av ärkebiskop Antje Jackelén i den vetenskapliga antologin "Vitboken".

Sett ur ett samiskt perspektiv är statens förhållande till repatriering kärnan i ett kolonialistiskt system. Det har handlat, och handlar fortfarande om makt. Repatriering handlar inte bara om att återta kvarlevor utan också om att ta tillbaka framtid och identitet.

MÖRK HISTORIA

Carl-Gösta Ojala, forskare vid institutionen för arkeologi och antik historia på Uppsala universitet gav en inblick i samlingarnas historiska bakgrund och redogjorde för aktuella repatrieringsdebatter.

Utifrån ett antal aspekter på historien går det att få fram en mörk, känslomässig och symboliskt laddad bild som är en del av kolonialiseringen.

Carl-Gösta Ojala nämnde prästen och botanikern Lars Levi Laestadius mindre kända

Mikael Jakobsson och Rose-Marie Huuva på väg till rundabordsamtal hos ärkebiskop Antje Jackelén. I bakgrunden "maktens boningar", Gustavianum och Uppsala domkyrka.

inblandning i gravplundring 1838 då den franska Recherche-expeditionen på kyrkogården vid Markkina nära Karesuando grävde upp och förde bort kvarlevor från samiska gravar. Något som bland samerna då skapade stort motstånd och protester. En brand 1892 vid Karolinska institutet som förstörde delar av deras samlingar kan vara anledning till att intresset in på 1900-talet var stort för att få in ersättande samiska kvarlevor.

KYRKAN GAV AUKTORITET

Projektet Repatrieringen i Lycksele 2019 deltog med Mikael Jakobsson, liksjuon Sáminesiäbrrrie, Adriana Aurelius, projektledare Lycksele Kommun och Olle Thoors, informatör i Södra Lapplands pastorat. Olle Thoors talade om att ta ansvar och bära skuld samt att Svenska kyrkan

genom handling vill visa på viljan att bygga en ny relation med det samiska samhället.

Han gav en redogörelse för hur Svenska kyrkan i långa tider varit en representant för staten och utövat dess makt samt gått dess ärenden i gudomlig auktoritet, och hur kyrkan idag bär ett stort ansvar i försoning med sig själv och sin egen roll i kolonisationsprocessen. Pastoratet är idag geografiskt bara en bit av den vidsträckta del av Sápmi som var knuten med kyrk- och begravningsplikt till den gamla kyrkplatsen i Lycksele, men det lever många ättlingar i pastoratets fem församlingar till de människor som begravdes där.

Faktum är att dåtidens statskyrka 1950 deltog ekonomiskt i utgrävningen för att bli en undersöka den gamla kyrkogårdens omfattning, och vi är självkri-

tiska över att utgrävningarna inte stoppades då gravplatsen väl hade fastställts.

IDENTIFIERING

Anne Ingvarsson, r.e antikvarie, Gustavianum, Uppsala universitetsmuseum berättade om de anatomiska samlingarna vid Gustavianum och att dessa innehåller samiska kvarlevor bl a från Varanger i Norge vilka har undersökts och dokumenterats.

Förhållandet att mänskliga kvarlevor på museer under en längre tid betraktats som ett dilemma har startat en identifiering av skelettmaterial som pågått sedan 2010. Detta innefattar även hantering av repatrieringsfrågan och om det är etiskt försvarbart att bevara och hantera mänskliga kvarlevor som vilken naturhistorisk samling som helst. Ett museums huvudsakliga uppgift är att berätta och om möjligt sprida kunskap om människors livsvillkor – ej rastillhörighet.

FLERA REPATRIERINGAR

Konstnären och poeten Rose-Marie Huuva förmedlade genom att visa egna teckningar samiska perspektiv på repatriering och återbegravning. Även hon tog upp att Lars Levi Laestadius varit inblandad i gravplundring och beskrev honom på grund av detta som en skrupelfri affärsman. Utgrävningen vid Rounala gamla kyrkplats sommaren 1915 vid Könkämä älv ovanför Kare-suando är ett annat exempel på kränkning av en samisk gravplats.

Idag finns tolv kranier från Rounala bevarade. De har länge legat i Statens historiska museums arkiv, men efter krav från Sametinget på repatriering deponerades de 2009 på Åttje svenskt fjäll- och samemuseum. De kvarstår dock i statlig ägo eftersom Statens historiska museum ansåg att kraniernas etniska tillhörighet inte kunde fastställas och att de är ett viktigt kunskapsunderlag för arkeologisk forskning om norra Sverige. 2015 har forskare vid Stockholms universitet analyserat prover från kranierna och slutsatsen är att nästan alla kvarlevorna kommer från samer.

Rose-Marie avslutade med att säga att hon hoppas att Rounala blir nästa repatriering efter Lycksele.

TEXT OCH FOTO:
OLLE THOORS

Samlet til kurs for å bli kjent med arbeidsmetoder og hjelpemidler i bibelarbeidet. Fra v. Einar Bondevik, Lena Kappfjell, Hans-Olav Mørk frå Bibelselskapet og Bierna Leine Bientie.

Ny oversettergruppe i gang

Denne våren har Bibelselskapet startet opp med en ny oversettergruppe i arbeidet med sørsamiske bibeltekster. I første omgang er det "hullene" i Johannes-evangeliet man vil sette igjen slik at man får gjort ferdig hele dette evangeliet på sørsamisk.

Målet er at dette arbeidet skal være ferdig i løpet av vårsemesteret. Man ser imidlertid at det tar noe tid å finne formen for en oversettergruppe. Det kan være mange gode måter å oversette på og så gjelder det å bli enige om et kompromiss. Som hovedkonsulent er Bierna Leine Bientie med og deler av sin rike erfaring

fra bibelarbeidet. Videre er Lena Kappfjell, Joseph Fjellgren og Meerke Krihke Leine Bientie med som språkkonsulenter og Einar Bondevik deltar som teologisk konsulent.

EINAR BONDEVIK

Bokbuss i endrede former

Som kjent vil Sametinget redusere sin støtte til de samiske bokbussene og gi maksimalt 0,5 millioner per år til driften av hver bokbuss og heller å opprette litteraturformidlingsstillinger i lulesamisk og sørsamisk område.

For Gærjah-bussen i Nordland, som kjører til kommuner på Helgeland og i Trøndelag sør til Snåsa samt Tärna i Sverige, gir det en reduksjon på opp mot 1,4 millioner. For Kultur- og biblioteksbusser/Kultuvre- jäh gærjabusse i Trøndelag er reduksjonen på vel 0,4 millioner.

Begge fylkeskommuner ønsker å drive bussene videre.

– Det er ikke truffet noe vedtak om at driften av Gærjah legges ned. Men det er signalisert til Sametinget at Nordland fylkeskommune ikke kan drive den sørsamiske bok- og kulturbussen med den vedtatte reduksjon av tilskuddet. Fylkeskommunen ønsker videre dialog med Sametinget om saken, sier fylkesbiblioteksjef i Nordland, Anita Munch Kulset.

– Siden Gærjah også har ruter i Trøndelag driften av den viktig for Trøndelag fylkeskommune, sier Arnhild Tveikra ved fylkesbiblioteket i Trøndelag.

– Vår buss som er stasjonert i Trondheim vil nok fortsatt drives, men det kan være et spør-

mål hvor mye vi kan satse på det samiske tilbudet. Det avhenger av støtten fra Sametinget, sier Tveikra som vil prioritere samisk litteratur men kanskje må redusere forestillinger og aktiviteter.

VENTER PÅ AVKLARING

Beslutning om bussenes fremtid vil måtte tas i løpet av 2019, da reduksjonen i tilskudd gjelder fra 2020. Inntil videre avventer man videre dialog med Sametinget om kriterier for tildeling og alternativ kulturformidling.

EINAR BONDEVIK

Duvrie-vijrijen giejide vuehtedh

– Dellie edtjebe Ol-Tomsån giejide vuehtedh, Magne Olav Aarsand Brevik jñh Odd Walter Bakksjø jeehtigan gosse Snåasen hotellesne duvrie-vijrijen bijre saarnoejigan. Sijhtigan saarnodh guktie vijrije tjoeri gellien aejkien duvrigumie gæmhpodh jñh mahte jaemedh jñh guktie gaajhkesch dan maanah sealadin gosse noere lin.

– Jijnjh saernieh Ol-Tomsån bijre Leah goh heamturh jñh vaajesh. Daan iehkeden edtjede govledh mij riektes lea jñh guktie dejpeli lij jñh maam dihte duvrie-vijrije darjoeji jñh maam idtji darjoech, Odd Walter Bakksjø jeehti. Bindalesne, Helgeland-museumisnie, barkeminie jñh jijnjem Ol-Tomsån bijre daajra.

Jijnjh saernieh Ol-Tomsån bijre ennje sårnesuvvieh jalhts ålma sealadi jaepien 1895. Almetjh tuhtjeh luste govledh guktie Ol-Tomså, Åvla, tjoeri duvrine gæmhpodh jñh mahte jaemedh jñh guktie gaajhkesch dan maanah dovne gåmma sealadin gosse annje noere lin.

OVMESSIE SAERNIEH

Arvid Sveli gellien aejkien Åvlan bijre tjaaleme. Maehtebe Åvlan jñh dan fuelhkien bijre jñh vijremen bijre lohkedh daaj gærjesne: “Langs den lange elva”, “Ved Åbjørns kilder” jñh “Stien til Maaje-tjokke”. Almetjh Velfjord-museumisnie aaj Ol-Tomsån bijre tjaaleme.

Magne Olav Aarsand Brevik Snåasen hotellesne gærjeste lohki. Gærjan nomme “Stien til Maajeh-tjokka”. Lohki guktie Åvla hearran luvnie lieri lohkedh, jñh baalhkam åadtjoeji guktie meehti röövrem åstedh dan jaepien goh skylli Bindalesne, Vassåsen gærhkosne. Lohki aaj guktie Åvla jñh gånmebe Kirsten tjoerigan vuertedh biejjiem aerebe goh dej baernie åadtjoeji lååvkesovvedh juktie vuekie Aarebortesne dej beeli saemiej maanah måantan askan lååvkesovvin. Laedtiej maanah åadtjoejin aejlegen lååvkesovvedh.

– Gosse gærhkosne-gærjesne lohkebe, dellie vuejnebe luhkiegovhte nommh disse tjaalassovveme juktie dah aejlegen lååvkesovvin. Måantan dellie ajve akte nomme: “Tomas Johan, lappebarn”, Odd Walter saarnoeji.

MAHTE JEEMI

Arvid Sveli tjaaleme guktie Åvla gosse

Mejtie daate Ol-Tomså, Ole Tommasen? Odd Walter Bakksjø ij dam jaehkieh juktie ålman, giem vuejnebe daennie guvvesne, lea vaenie ådtoeh, mierhkh saejrieste. Almetjh saerniestin Ol-Tomsån lij jijnjh vesties ådtoeh. Dan vesties lij guktie maanah billijin gosse Åvlam vöojnin. Saemien Sijten guvvie.

skylleme, orre röövrine vöölki ledtieh vijredh. Röövre geehpes jñh onne jñh sjiehtes ledtie-vijremasse. Dellie biss-aajjam vueptiesti jñh eelki disse vuetjedh. Minngemes raajan duvriem tjelmiej giske dievviedi jñh dihte Åvlan juelkiej uvte kööhni.

Vierrebe sjidti jeatjah aejkien gosse duvrie Åvlam lævtieji jñh njaltjam Åvlan åejjeste gajhkeli. Gosse duvrie eelki raejkien kroehkedh kaarren redtien disse biejedh, dellie Åvla meehti voeties-geernieh jñh lovrem röövrese biejedh jñh duvriem vuetjedh gosse bæjese raejkeste bööti.

Duvrie mubpien aejkien Åvlan giete tsoepkeni gosse duvrine gæmhpojeji, jñh mubpien aejkien bielkiem gaetskiesti.

Magne Olav Brevik joekoen væjkele lohkedh. Lohkije jñh instruktöore teaterisnie lea.

GIERHKEME GAARVANI

Magne Olav aaj lohki guktie Åvlan gånma Kirsten giærhemem jñh maanam gaerviehti.

Fakta

- Ole Tomassen, Ol-Tomså, Åvla, Bindalesne reakadi 1814.
- Dolstad-gærhkosne, Musserisnie, lååvkesovvi.
- Kirsten jñh Åvla Dolstad-gærhkosne pruvrigan 1843.
- Njiejlie baernieh jñh niejtem åadtjoejigan.
- Gaajhkesch baernieh sealadin gosse noere lin.
- Niejetje tjaajani gosse njiejlien jaepien bæries.
- Gosse Åvlan voestes gånma sealadi, Nelle Tominiene pruvri.
- Åvla daelvien 1895 Viknese sealadi.
- Kolvareid-gærhkoen uvte juvlelgi.
- Åvla stoereluhkie-uktsie duvrieh vöötji, jñh gånkeste baalhkam åadtjoeji.

Dam såakan gævnjoestamme jñh gosse bååstide bööti dam veedtjedh, dellie idtji dam gaavn. Jalhts eejhtegh vyjrehke ohtsedigan, idtjigan maanam gaavn. Numhtie Arvid Sveli tjaaleme.

– Mohte Åvla jñh Kirsten idtjigan onne-maanam dassign, Odd Walter Bakksjø jeehti. – Im manne vienhtsaemien nyjsenæjja giærhemem såakan gævnjoesti jñh åajaldehti gusnie dihte sækie guktie idtji maanam gaavn. Vienhtem naemhtie lea: almetjh Bindalesne jeatjah saerniem Musseren åarjedajven luvhtie govlin, guktie nyjsenæjja idtji jijtse giærhememaanam sijth vuesiehtidh. Giærhemem såakan gævnjoestamme. Jñh mænngan saernie luvlie-dajven luvhtie sjidti saernie jillie-dajven luvnie. Jñh dellie almetjh Bindalesne eelkin saarnodh Åvlan gånma Kirsten giærhemem såakan gævnjoestamme jñh dellie gaerviehtamme, Odd Walter Bakksjø buerkiesti. – Jillie-raedtien nyjsenæjja giefies saemie lij gien jijnjh maanah, jñh Åvlan gånma aaj giefies lij gien gellie maanah.

LUSTE SAERNIESTIDH

– Geerjene sjidtebe gosse jijnjh almetjh bætieh monnem goltelidh, Magne Olav Aarsand Brevik jeehti aerebe galkigan soptsestidh. – Luste annje bæries saernieh jñh vaajesh goltelidh. Dam guarkebe fierhten aejkien gosse mårnoeh edtjien Ol-Tomsån bijre soptsestidh.

BIERNA LEINE BIENTIE

Sammendrag: Reke sporene til en bjørn-jeger

Magne Olav Aarsand Brevik og Odd Walter Bakksjø fortalte om bjørnjegeren Ole Tommasen, Ol-Tomså, på Snåsa hotell. En gang rev en bjørn av ham hud og hår på hodet, en annen bjørn brakk armen hans og en annen bet av ham fingeren. I alt skjøt han to bjørner og fikk en æresbevisning fra kongen.

Ole Tommasen og hans første kone, Kirsten Jonsdatter fikk fire sønner og en datter. Alle døde som små eller som ungdommer. Det er mange historier om Ol-Tomså og hans familie. Noen av dem har et legende-preg og har neppe skjedd i virkeligheten. At Kirsten skulle ha mistet en komse med

et lite barn i, kan umulig ha skjedd, sa Odd Walter Bakksjø etter at Magne Olav hadde lest og levendegjort historien fra Arvid Sveli sin bok, “Stien til Maajeh-tjokka”, om Ol-Tomså og den gangen kona angivelig ikke fant igjen komsa.

Ärkebiskop Antje Jackelén själv om sina tankar kring årets fastebok

Andligt pärlfiske

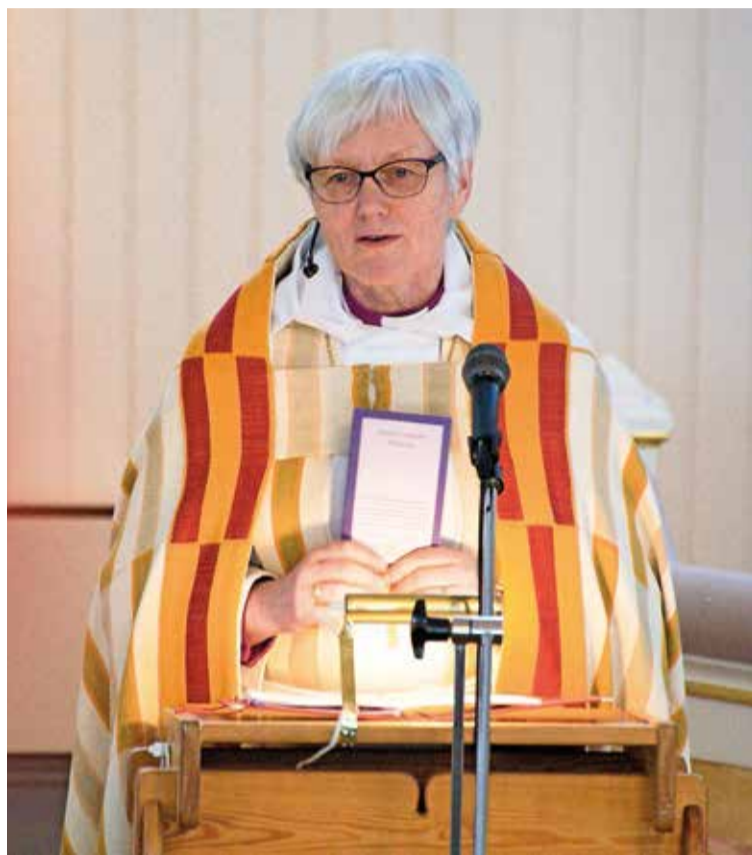
I år kom den sjunde boken i serien "Ärkebiskopens fastebok". Den har en tydlig anknytning till Sápmi och har den vackra titeln "Pärlälven". Fasteboken är en liten bok som är skriven med tanke på fastetiden, de sju veckorna mellan askonsdagen och påskdagen, då vi särskilt inbjuds till eftertanke, lyssnande och nyorientering. Men den kan förstås läsas året om!

"Pärlälven" handlar om ett andligt pärlfiske. Den är skriven av Martin Lönnebo, välkänd pensionerad biskop och skapare av den vitt spridda Frälsarkransen. Många av er är säkert förtrogna med dess arton pärlor som hjälper otaliga människor att hålla ihop sitt liv i tro, hopp och kärlek.

Boken utspelar sig alltså i samisk kulturbygd. Följ med på en lekfull fjällvandring och ett andligt pärlfiske längs en brusande älv, Pärlälven. Det är både en yttre resa, längs älven, och en inre resa eftersom Frälsarkransen utgör ramen för vandringen.

SJÄLENS PÄRLÄLV

Martin Lönnebo tror inte på business as usual. Däremot tror han

I februari predikade ärkebiskop Antje vid inledningsgudstjänsten för Jokkmokks marknad. I predikan lyfte hon fram årets fastebok "Pärlälven".

FOTO: EMMA BERKMAN

att en själens pärlälv rinner i vårt innersta väsen. Nutidens brus och då kan visserligen överrösta den och vi kan glömma bort att den finns. Tvärs igenom denna glömska kallar allas vår plikt att

rädda jorden och själen. Vi, det är vi övermodiga människor som är på väg att bli "undermodiga". Varken ytlighet, tvärsäkerhet eller uppgivenhet duger. Vår uppgift är att besvara själens

Ärkebiskopens fastebok 2019: Pärlälven
Av Martin Lönnebo
Finns att köpa på www.verbum.se, p52637869.

längtan. Vårt ansvar är jordens liv.

Det är glädjande att det initiativ som min företrädare Anders Wejryd tog i och med "Ärkebiskopens fastebok" har blivit en återkommande gåva till många människor i och utanför kyrkan. Jag är säker på att Martin Lönnebos "Pärlälven" kan hjälpa oss i vår bön, eftertanke och vardagsliv – också i midsommartid!

ANTJE JACKELÉN
ÄRKEBISKOP I SVENSKA KYRKAN

Spellemannspris til Marja Mortensson

Det var både en artist og en tradisjon som ble hedret da Marja Mortensson fra Svahken sijte og Elgå mottok Spellemannsprisen 2018 i klassen folkemusikk/tradisjonsmusikk.

Albumet *Mojhtestasse* – *Cultural Heirlooms* er for en stor grad bygd på joiker frå Mortenssons sørsamiske og umesamiske bakgrunn. Det var derfor også svært passende at hun innledet takketalen på sørsamisk

før hun oversatte/fortsatte på norsk.

Med på albumet, og på scenen ved prisutdelingen, var Daniel Herskedal og Jakup Janssøn på henholdsvis tuba/basstrompet og perkusjon, eller "joiketuba" og "joiketrommer" som Mortensson har beskrevet det. Albumet ble til som et prosjekt og første gang framført i Elgå kirke i forbindelse med 100-årsmarkeringen i 2017.

EINAR BONDEVIK

Gutnagierdu – Cirkel av aska

Giron Teather har vært på turne i Sapmi med „Gutnagierdu – Cirkel av aska.“ Etter min mening burde dette ha vært obligatorisk å se. Dette er en gripende forestilling som spenner mellom nåtid, fortid og fremtid med store og viktige tema.

Året er 2022 og vi blir brått og brutalt kastet inn i rettsalen. Alvoret i situasjonen er til å ta og føle på. Dagens klimaspørsmål skal belyses. En dommerfullmektig sitter lyttende med sin hammer i hånda. To advokater står midt oppi i en opphetet ordkamp. Vi skjønner raskt at disse to står langt fra hverandre i sine synspunkter. Advokaten som er utsendt fra Utsijohki kommune, argumenterer for de økonomiske fordelene ved en planlagt utbygging av gruvedrift og gassutvinning. Den andre advokaten, som representerer den samiske stemmen, setter søkelyset på de samiske interessene og den samiske historien. Spørsmålet er: Hvem eier jorda?

KRIG OG KJÆRLIGHET

Like brått som vi ble kastet inn i fremtiden, blir vi revet tilbake til fortiden. Året er 1944 og nazistene har gjort sitt inntog i Rovanjemi. Hus brennes ned og mennesker dør. Oppe på fjellet spres reinflokkene. Alle mennesker i områdene lever med redselen og frykten for hva som er i ferd med å skje. Midt i dette kaoset må hovedpersonen Anne ta flere hastige valg og avgjørelser. Hun bestemmer seg for flykte. Hun tør ikke være hjemme i sine fjell, med sin reinflokk og

Elina Israelsson gjør en utmerket rolle som Anne. I rollen som tysk soldat er Siri Hamari. Anne forbarmer seg over det forlatte lille barnet Michael.

kjæreste Samuel som hun elsker.

KAMPEN OM MIKAEL

Anne får jobb som hushjelp hos det velstående tyske ekteparet Schultz. Hun står på fra morgen til kveld. I dette huset må hun stadig godta å bli ydmyket på grunn av sin samiske bakgrunn. Plutselig står hun ovenfor sitt livs vanskeligste avgjørelse. Herr Schultz blir skutt og fru Schultz må øyeblikkelig rømme. I panikken glemmer hun sin nyfødte sønn Michael. Tilbake står Anne. Hun tar det foreldreløse barnet med seg og rømmer. Vi følger Anne i hennes kamp om overlevelse for seg selv og lille Michael.

BIBELHISTORIE

Annes kjærlighet for Michael vokser. Hun risikerer sitt eget liv

for å redde barnet. Annes bånd til Michael blir symbolet på samenes rettigheter idag. Michael springer rundt i sin gakti og språket han lærer seg er naturligvis nordsamisk. Plutselig viser det seg at seg at fru Schultz dukker opp på leting etter sin sønn Michael. Nok en gang føres vi inn i rettsalen. Denne gangen er spørsmålet: Hvem er Michales mor? Denne hendelsen utspiller seg med samme resultatet som i bibelhistorien. Den kvinnen som har størst omtanke og kjærlighet til barnet vinner.

FØLELSESMARATON

Dette er en forestilling som speiler alle av livets aspekter. Publikum blir tatt med på en 90 minutters berg og dalbane i sitt følelsesregister. Her er nordsamisk språk,

joik, kultur, tradisjoner og historie servert på en særdeles god måte. Vi utfordres på å reflektere rundt vårt eget menneskesyn. Etikk og moral går som en rød tråd fra start til slutt. Annes bånd til Michael blir symbolet for samenes rettigheter idag. I denne forestillingen får man rett og slett et kunnskapsløft. Publikum får tilført nye aspekter i debatten om arealinngrep. I programbladet kan man lese: "Till dem som har omtanke, till dem hör naturens gåvor. Barnet hör till modern som fostrar det till ansvar." Alle kan kjenne seg igjen i situasjoner der vi plutselig står ovenfor valg som må tas. Valg som kan endre livet og historien for alltid.

TEKST OG FOTO:
MEERKE KRIHKE
LEINE BIENTIE

Engagerande teater i Sundsvall

När Giron Sámi Teáther besøkte Sundsvall och Sveateatern en kväll i våras var det med föreställningen *Cirkel av aska*, en pjäs om kärleken till jorden gestaltad genom kärleken till ett barn.

Manusförfattaren Niillas Holmberg har inspirerats av en gammal kinesisk legens och Bertolt Brechts klassiker *Den kaukasiska kritcirkeln*. Omsatt till samisk kontext och i urupp-

förande av Giron Sámi Teáther är det fin berättelse som innehåller både stark kärlek och stor sorg – som ett bra teaterstycke ofta gör. Men som också handlar om omsorgen om den eller det man älskar.

Skådespelarna – Elina Israelsson, Siri Hamari, Peo Grape, Paul Ol Jona Utsi och Nina Valkeapää – håller högt tempo när de går in och ur sina olika roller och behärskar med fulländning konsten att

hålla publikens nyfikenhet vid liv. Avslutningen tål att funderas på, också efter att turnébussen rullat vidare.

Giron Sámi Teáther är en statligt stödd professionell teatergrupp med säte i Kiruna. Teatern vänder sig främst till samer, och använder genomgående både svenska och samiska som scenspråk. Med *Cirkel av aska* har de turnerat under våren i Saepmie, framför allt i Norrbotten och Västerbot-

ten men även i Norge och Finland.

Publiken i Sundsvall bestod av en mycket liten skara. Det är bara att hoppas att fler såg föreställningen när den spelades i Funäsdalen och Östersund några veckor tidigare, det är den värd. Liksom att teatergruppen återkommer till Sundsvall med andra föreställningar framöver, så att fler får möjlighet att upptäcka den.

KAJSA ÅSLIN

FOTO: OLLETHOORS

Här ska kvarlevor från 25 individer läggas i jord 9:e augusti.

Repatrieringen i Lycksele 2019 – ett steg mot försoning

Den 9:e augusti 2019 kommer kvarlevor från 25 individer att återföras till Lycksele gamla begravningsplats. De blev uppgrävda under en arkeologisk utgrävning 1950-51 på den gamla begravningsplatsen i Lycksele. Efter drygt 60 år kommer de nu att återbördas till sin ursprungliga viloplats.

Idag finns inga riktlinjer för hur repatrieringar skall genomföras i Sverige.

Men Lycksele-projektet har tagit stöd i Urfolksdeklarationen och överenskommelser mellan urfolk och regeringar i Australien, Canada och USA för att komma framåt.

INSIKT, VILJA ATT GÖRA RÄTT

Våren 2015 fick Sameföreningen i Lycksele: Liksjuon Sámiensäbrrie, ett telefonsamtal från Västerbottens museum. Det gällde en repatriering av mänskliga kvarlevor.

Däriigenom fick föreningen rollen som hemställande part, och skulle vara den som tog emot kvarlevorna och ordnade så att de kom i jord.

Uppgiften väckte en rad frågor: Vilka har rätt att bestämma hur repatrieringen skall gå till? Hur skall ceremonin utformas? Vilka bör kontaktas?

Det fanns inget svar på de frågorna. Inga direktiv från regeringen, inga avtal där det står vem som skall vara hemställande part och vad den parten skall göra. Det var starten på ett långt samarbete mellan alla som hade och kunde tänkas ha ansvar för händelsen.

SAMISK RÄTT TIL BESLUT

De internationella avtalen och erfarenheterna från andra repatrieringar, säger att lokalbefolkningen skall involveras tidigt, och att ceremonin skall avspegla deras behov. För att ta reda på vad allmänheten ville och för att Sameföreningen inte skulle stå ensam med ansvaret, gick Lycksele kommun in som stödande part och tog ansvaret för informationsarbetet. Beslut fattades också om att jobba med en allmän medvetandehöjning om varför bortförandet av kvarlevor fortfarande smärta och vad det är för ett kolonialt arv som samhället behöver göra upp med. De

samiska rösterna gavs ensamrätt till beslut gällande kvarlevorna.

SANNING OCH DELAKTIGHET

För att fånga upp alla som kunde vara berörda av händelsen via släktband i det samiska samhället, kontaktades inledningsvis samtliga samiska föreningar i Västerbotten. Sametinget, som deltagit under det förberedande arbetet 2018, inbjöds att sitta med i Styrgruppen tillsammans med Liksjuon Sámiensäbrrie, Kommunen, Västerbottens museum och Svenska Kyrkan, Södra Lapplands pastorat.

Arbetet pågår nu för fullt inför den 9:e augusti.

De berörda samebyarna deltar i beslutsfattandet via samiska rådet och minoritetssamordnaren.

För att alla röster i lokalsamhället skall kunna komma till tals då det gäller utformandet av ceremonin har kommunen hållit öppna möten varje onsdag under april och maj månad. Synpunkter kan också lämnas via mail och telefonsamtal.

FLERA STEG MOT FÖRSONING

Målet med en repatriering är

dels att återbörda människors kvarlevor, eller religiösa föremål, till sin ursprungliga plats. Med denna handling önskar den som genomför repatrieringen att åstadkomma försoning. I detta fall innebär det att återupprätta det förtroende som brustit när den arkeologiska utgrävningen 1950 bortförde kvarlevor för analys och inte återförde dem så som man kommit överens. De handlingar och brev som finns bevarade, liksom underlåtenheten att återsända kvarlevorna, vittnar om en brist på respekt för de som grävdes upp och deras efterlevande. De som fattade besluten och utförde handlingarna då, lever inte längre. Men vi som lever nu har ett ansvar att stå upp för den respekt och medmänsklighet som de döda borde ha visats då, sommaren 1950, och som vi levande alltid är skyldiga varandra. Vi kan ge dem upprättelse, och kanske, på sikt ge oss själva en möjlighet att försonas med det förflutna och varandra.

**ADRIANA AURELIUS,
PROJEKTLEDARE FÖR
REPATRIERINGEN I LYCKSELE**

Gie jih gusnie ároeminie

Sverige

Samiska rådet inom Svenska kyrkan

Kontaktperson: Ingrid Inga, mobil: 070-554 29 99
e-post: ingrid.inga@gmail.com

Svenska kyrkan nationell nivå

Handläggare för samiska frågor: Lisbeth Hotti, Svenska kyrkan
751 70 Uppsala, tel. 018-16 94 91
e-post: lisbeth.hotti@svenskakyrkan.se

Sydsamiskt arbete i Härnösands stift

Akar Holmgren, Stiftsdiakon & Samordnare för flerspråkigt arbete. Härnösands stift, Box 94, 871 22 Härnösand
tel: 0611-254 52, mobil: 076-397 59 35
e-post: akar.holmgren@svenskakyrkan.se

Norge

Samisk kirkeråd Generalsekretær: Risten Turi Aleksandersen,
postboks 799 Sentrum, 0106 Oslo, tlf 23 08 12 00,
e-post: ra866@kirken.no
Leder: Sara Ellen Anne Eira
Sørsamisk representant i Samisk kirkeråd:
Oddvin Bientie

Saemien åalmegeraerie SÅR/

Samisk menighetsråd i sørsamisk område

www.samiskmenighet.no
epost: samiskmenighet@kirken.no
Leder: Sigfred Jåma, e-post: shjaama@hotmail.no
medlemmer: Sonja Danielsen, Ina-Theres Sparrok,
Lajla Lifjell og prest Einar Bondevik.
Sekretær: daglig leder (se nedenfor)

Saemien åalmegen beajjetje áejvie /

daglig leder i samisk menighet i sørsamisk område:

Monica Kappfjell, mobil 993 49 477,
Gløttvegen 2, 7750 Namdalseid
e-post: mk924@kirken.no

Prest i sørsamisk område: Einar Bondevik,

Sørlandsveien 54, 8624 Mo i Rana, mobil 474 53 902
e-post: eb788@kirken.no

Diakoniarbeider i sørsamisk område:

Bertil Jönsson 7898 Limingen, mobil 994 88 827,
e-post: bj439@kirken.no

Trosopplærer: Margrethe Kristin Leine Bientie.

Grendavegen 8, 7370 Brekkebygd
mobil: 412 88 227, e-post: mb789@kirken.no

**Texter och bilder till
nummer 3 2019 av Daerpies Dierie
skickas senast 20 augusti 2019 till
dd@samiskmenighet.no**

Jijnjh gæjhtoe/Hjertelig takk

Dejtie gieh meatan Martin
Emanuel Fjellheimen
juvlehtimmesne, dejtie
gieh blommah jih heelsegh
mijjese veedtin jih beetnegh
Saemieraaran.

Mijjen luvhtie
Erna Fjellheim, Elin, Mona
jih Unni fuelhkiejgumie.

**ETT FINT MINNE
FRÅN DOPET**

Härnösands stift ger en doggåva i form av ett halssmycke till de samer som döps i stiftet. Kontakta din församling för mer information.

Svenska kyrkan
HÄRNÖSANDS STIFT

Mer information finns på

www.svenskakyrkan.se/harnosandsstift/
(klicka på Flerspråkig kyrka)
www.svenskakyrkan.se
(klicka på Kyrka och samhälle, Flerspråkig kyrka)
www.samiskmenighet.no

Daerpies Dierie

Sørsamisk kirkeblad • Sydsamiskt kyrkblad

Daerpies Dierie utkommer med fyra nummer per år och har stöd från Härnösands stift, Nidaros bispedømmeråd, Sametinget i Norge och Svenska kyrkan.

Adress: Sørlandsveien 54, N-6824 Mo i Rana, Norge
Telefon (mobil): 0047 474 53 902
e-post: dd@samiskmenighet.no

Redaktör, Norge:

Einar Bondevik, adress ovan.

Ansvarig utgivare, Sverige:

Sigurdur Hafthorsson, Svenska kyrkan, 751 70 Uppsala,
Epost: sigurdur.hafthorsson@svenskakyrkan.se

Redaktionsråd:

Birgitta Ricklund, Sylvia Sparrock,
Akar Holmgren och Bertil Jönsson.

Prenumeration under 2019: 190 SEK.
Avgiften betalas när faktura kommer.

Adressändring och prenumeration
Kontakt redaktör: dd@samiskmenighet.no
Grafisk form & repro: Berling Media AB.
Tryck: Pressgrannar AB, Linköping, 2019

 NÖÖRJEN GÆRHKOE **Sveerjen gærhkoe**

Här en källa rinner

Frälsarens budskap till pilgrim trött:

Jag är det levande vatten.

Kom nu till källan så djup och klar.

Som Mittån hon porlar här underbar.

Se, jag är ljuset i natten!

(mel. Fädernas kyrka)

På vandring till märkningen av renkalvarna i Mittåhamrarna letade jag rätt på kallkällan intill stigen. Ur den källan har generationer av renskötare öst det friska vattnet för att släcka törsten. Hon ligger där «gömd men uppenbar». Många upptäcker henne inte, utan vandrar törstiga vidare.

Här blir jag påmind om mitt dop, om källan som aldrig sinar eller fryser igen. Hennes vatten strömmar lika oupphörligt som Mittån på sin ringlande väg mellan fjällen.

Vid kallkällan kunde jag böja mig ned och dricka av det livgi-

vande vattnet. Blir det möjligt för dem som skall vandra efter oss längs stigen? Det beror på oss! Om vi vill värna och ge röst åt skapelsen, när den hotas av förgiftning och försurning. Så är vi också kallade att återspegla Guds kärleks källa i dopet.

Medvandrare! Låt oss på nytt samlas vid den källan! Hennes hemlighet är djup och hennes rikedom är stor. I henne finns glädjen och hoppet trots allt. I henne finns tillhörigheten till Honom vad som än händer. Kristus försäkrar ju i dopbefallningen: "...jag är med er alla dagar till tidens slut".

(Matt. 28:20)

Därför sjunger vi med förtröstan:

Över tidens gränser lever alltjämt

dina löftesord vid dopets vatten.

Dopets ljus förblir när livet slocknar.

Mycket större än vad ord kan rymma

är den gåva du oss ger i dopet.

Herre, låt vår tro bli fylld av glädje.

(Sv. ps 383:5-6)

*Gosse mijjen iehkedsbiejje båata,
dååjvehtsh-baakoeh laavkoemistie jielieh,
tjuevkieh gosse sealoe aakedh vualka.*

Baakoiejgumie ibie maehtieh tjilkedh

man stoerre vadtese lea mijjen.

Laavkoemisnie jaahkoen aavoem åadtjodh!

(N13 586)

Låt oss be!

Herre, låt dopets källa få vara en påminnelse om att du aldrig överger oss och en hjälp att komma ihåg att vi aldrig skall överge dig. I Jesu namn. Amen

BO LUNDMARK

Bijpeletekste

Jeesuse jìh ræjhkoes ålma

Gosse Jeesuse edtji guhkiebasse vuelkedh, dellie ålma båata roehten Jeesusen gåajkoe, slienghkehte jìh gihtjie: "Boerehke ööhpehtæjja, maam galkem darjodh ihkuve jieledem eerpedh?" Jeesuse vaestede: "Man gielhtie jeahtah manne boerehke? Ajve akte boerehke, Jupmele dihte. Daajrah guktie Jupmele stilleme: *Aellieh buvvieh, aellieh gaalletjevoetem biehtieh, aellieh sualedh, aellieh slognine mubpien vööste våarnoeh, aellieh mubpiem biehtieh, aajtjemdh jìh tjædtjemdh galkh earoehthidh.*" Dellie ålma vaestede: "Ööhpehtæjja, stillemidie leam maanabaeleste goltelamme." Gosse Jeesuse ålmese vuartesje, dellie dam eahtsije jìh jeahta: "Akte dutnjien daerpies: Minnh doekh gaajhkh jìjtjedh eekide jìh vedtieh gaajhkem giefies almetjidie. Dellie stoere vadtesem elmierijhkesne åadtjoeh. Båetieh dellie bååstide jìh dåeredh mannem!" Ålma Jeesusen vaestiedimmeste hojnegi jìh njåajjan vaadtsaji juktie ræjhkoes lij.

Dellie Jeesuse learoehkidie vuartesje gieh gievljen tjåadtjoeminie jìh jeahta: "Ij Leah ræjhkoes almetjasse aelkhie Jupmelen rìjhkese båetedh." Learohkh alvehtovvin destie maam Jeesuse jeehti. Jeesuse hov vihth hååliji: "Baernieh, ij Leah aelkhie Jupmelen rìjhkese båetedh. Kameele aelhkebelaakan naaloen sjelmien tjìrrh tjaanga goh ræjhkoes almetje Jupmelen rìjhkese." Dellie ålvoes geagkarin jìh gaskemsh jeehtin: "Gie dellie mahta gorredovvedh?" Jeesuse learoehkidie vuartesje jìh jeahta: "Eah almetjh dam buekteht; mohte Jupmele. Jupmele gaajhkem buektehte."

● Markosen vaentjele 10,17-27/Mark 10,17-27

● Jeatjah bijpeleteksth maahatah daesnie lohkedh: www.bibel.no

● Bijpeletekste jìh "Åssjalommesh" juakaldahkesne jìh eah sinsitnide jearohks.

Eensilaakan gåårvedin

Vytnesjæjjah Plassjesne gaavnesjin båeries guvvieh vuartasjidh jih sinsitnine soptsestidh guktie saemiej vuekieh jih maahtoe lin. Luste moenedidh mehtie sliekteste almetjh guvvine båetieh.

Jenny Fjellheim Plassjen museumisnie barkeminie. Båeries guvvieh vâarhkoste ohtsedamme, jih dejtie vuesiehtie. Jenny badth vytnesjæjjide iedtjelgehtieji. Dah eadtjohke goltelin jih guvvide vuartasjin gosse åadtjoejin vaarjoej bïjre soptsestidh, jih åadtjoejin sinsitniem eevtjedh. Jïjnjh nyjsenæjjah museumasse båateme, gaarmanæjjah aaj.

BOELVIDE GOEREHTIDH

Jenny Fjellheim dan madtjele båeries guvviejujmie. Jeenemes guvvieh tjuetien jaepien båeries. Provresh, maanah, fuelhkieh, bovtsj jih bïenjv vuesiehtie. Jenny mujhteles nyjsenæjja, soptsesti guktie almetji nommh jih gusnie årroestin. Jenny aaj gihtji mejtie gie-akth maam vielie daajra. Luste govledh gieh dah almetjh guvvine, guktie dej nommh jih gusnie dah årroejin. Luste govledh mehtie sliekteste jih guktie daaletje almetjh maehtieh boelvide goerehtidh.

DAELVIEVAARJOEH

– Dan aejkien manne sïjhtem dijjem

Bente Waage Danielsen, Hilde Maarja G. Danielsen jih Laila Mari Bransfjell voedtegh-stuhtjide vuartesjeminië.

vueptiestehtedh guktie saemien dej beeli daelvege gåårvedin. Maehtede dej muadtide aalpesidh! Vuartesjh amma guktie muadtide vijjeme jih gååreme. Dellie maehtede jïjtjedh measehkh rïrresjidh jih gåarodh, Jenny jeehti.

– Hijven gosse *Åarjelsaemien Dajven* lihtsegh maehtieh gaavnesjidh. Nov amma vihkele mijjen vuekide vaarjelidh. Joekoen luste båeries guvvide giehtjedidh. Dellie sïjhtem dalleggh gåatan maam gåarodh! Laila Mari Bransfjell jeahta.

VOEDTEGH

Jenny aaj ohtsedamme voedtegh-stuhtjh vâarhkoste. Dejtie Vanja Torkelsson dorjeme gosse gærjam tjeeli: “Åarjelsaemien voedtegh, laskah, juvvieh, fahtelh jih dierie.” Vytnesjæjjah tuhtjin hijven dejtie vuartasjidh jih damtehtidh.

TEKSTE JIH GUVVIE:

MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE

Sammendrag

Jenny Fjellheim jobber ved Rørosmuseet. Hun viste bilder og snakket om bildene på en engasjerende måte. De fleste bildene

fra samlingene er rundt hundre år gamle. Målet var å se på klær og tilbehør som kan være viktig informasjon om historie og tra-

disjon. Denne gangen var det ekstra fokus på hvordan samer gikk vinterkledd. Det ble naturligvis også samtaler om slektskap.

Sydsamisk kunstbok

Året 2019 är av FN utsett till urfolksspråkens år, vad passar väl då bättre än lanseringen av en helt ny sydsamisk konstbok.

I boken *Faamoe*, om och med den sydsamiska konstnären Tomas Colbengtson, får läsaren ta del av över 60 av hans konstverk i kombination med texter. Texterna finns förutom på sydsamiska även på svenska och engelska. Boken en är en resa i svensk och skandinavisk kolonialhistoria, genom sekler av förtryck och underordning av samer.

– Kanske är det förlusten av modersmålet, förlusten av mitt språk som är skälet till att jag överhuvudtaget gör konst, säger Tomas Colbengtson.

Tomas Colbengtson.

BOKSLEPP I DEARNA/TÄRNA

Efter ett av de boksläpp som hållits under våren berättar deltagaren Lilian Norberg så här.

– Tomas Colbengtson berättade

Fakta

Faamoe ges ut av Gaaltije – Sydsamiskt Kulturcenter. Bilder av Tomas Colbengtsons konst. Text av Jan-Erik Lundström och förord av Tomas Colbengtson. Översättning till sydsamiska av Per Martin Israelsson.

Boksläppet på skärtorsdagen 18 april i Tärna församlingshem lockade en ansenlig publik. Tomas Colbengtson berättade

om sin vandring till sitt konstnärskap med betoning på sitt samiska arv och de vedermödor samer haft. Hans akvareller och monumentala glasobjekt finns både inom som utom landets gränser. Boken med titeln *Faamoe* belyser hans konst. En bok att ta fram, läsa och begrunda och som är belysande, såväl för som om samer.

AKAR HOLMGREN/
LILIAN NORBERG